

Vreme: 21.10.2026 05:00

Medij: insajder.net

Link: <https://insajder.net teme/od-teorije-nobelovaca-do-dzepa-potrosaca-mogu-li-se-istrazivanja-poznatih->

Autori: Rajko Martinović

Teme: autoputevi, magistrale

Naslov: Od teorije nobelovaca do džepa potrošača: Mogu li se istraživanja poznatih naučnika primeniti na ekonomiju Srbije?

14970

Zašto poskupljenja ne prestaju čim centralna banka podigne kamatne stope? Koliko jednokratna pomoć države zaista doprinosi životnom standardu građana, a koliko samo kratkoročno podstiče potrošnju? I zašto mere kojima država pokušava da podstakne privredu ponekad imaju i neželjene posledice? To su neka od pitanja koja otvaraju istraživanja dobitnika ovogodišnje Nobelove nagrade za ekonomske nauke.

Dobitnici Nobelove nagrade za ekonomiju, Robert E. Hol sa Univerziteta Stanford i Majkl Vudford sa Univerziteta Kolumbija, unapredili su razumevanje načina na koji države i centralne banke mogu da ublaže privredne uspone i padove, a njihov rad povezuje makroekonomske modele sa odlukama domaćinstava i preduzeća, ali i njihovim očekivanjima od budućnosti.

Pre skoro jednog veka, britanski ekonomista Džon Majnard Kejnz postavio je temelje modernog pristupa ekonomskoj stabilizaciji delom "Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca" iz 1936. godine. Prema tom pristupu, država tokom recesije može da podstakne aktivnost povećanjem javne potrošnje, dok centralna banka to može da učini smanjenjem kamatnih stopa.

Naftne krize sedamdesetih godina prošlog veka, međutim, dovele su u pitanje tadašnje ekonomske modele. Zapadne ekonomije suočile su se sa stagflacijom - istovremenim rastom inflacije i nezaposlenosti, uz usporavanje privredne aktivnosti.

Dobitnici Nobelove nagrade za ekonomiju Robert E. Hol sa Univerziteta Stanford i Majkl Vudford sa Univerziteta Kolumbija, foto: Tanjug/Anders Wiklund/TT News Agency via AP

Pokazalo se da mere za podsticanje privrede ne daju uvek očekivane rezultate i da mogu dodatno da pojačaju inflatorne pritiske.

Važan deo savremenih makroekonomskih modela zato čine očekivanja građana i privrede. Kada centralna banka najavi promenu kamatnih stopa ili vlada predstavi plan budžetske potrošnje, domaćinstva i preduzeća mogu da prilagode svoje ponašanje i pre nego što se najavljene mere sprovedu.

Koliko su ovi principi važni za razumevanje ekonomskih prilika u Srbiji? Kako se odluke države o javnoj potrošnji, jednokratnoj pomoći i investicijama odražavaju na privredni rast, inflaciju i životni standard?

Radosavljević: Ponašanje domaćinstava i privrede može imati veći uticaj na ekonomiju od odluka centralnih vlasti

Ekonomista profesor dr Goran Radosavljević objašnjava da su očekivanja građana i privrede jedan od ključnih faktora koji utiču na ekonomska kretanja, bez obzira na odluke koje se donose na nivou države i centralne banke.

"Mi smo to osetili i devedesetih godina, možda najbolje slikovito, kada izađe država i kaže: 'Kurs je toliki i toliki', ali na ulici je veći, jer su očekivanja drugačija", kaže Radosavljević.

On ističe da, kada građani očekuju rast inflacije, povećanje cena ili promenu kursa, njihovo ponašanje može da usmeri ekonomiju u tom pravcu, bez obzira na odluke monetarne politike.

"Ako kompanije ovde ne vide da je u ovoj zemlji dobro investirati, odnosno ako očekuju da će biti krize, one neće investirati, bez obzira na to što su možda neke kratkoročne performanse države dobre", navodi Radosavljević.

Zbog toga je, kako objašnjava, očekivanja neophodno uključiti u ekonomske modele i pokušati predvideti njihovo kretanje. To, međutim, nije moguće bez poznavanja načina na koji se ponašaju privreda i građani, ističe Radosavljević.

Efekat cvrčka i mrava

Navodi da je za razumevanje ekonomije važno posmatrati kako građani i preduzeća reaguju na odluke države, a kao primer navodi odnos prema poreskim obavezama.

"Postoji čuveni primer u ekonomiji - efekat cvrčka i mrava: ako imate stanovništvo koje će da radi koliko god da mu povećate porez, na primer neke Japance, vi možete da mu povećate porez i napunite budžet. Ali ako imate Balkance koji, kad im povećate porez, beže u sivu ekonomiju, džaba povećavate porez. Prihodi od poreza biće nula, odnosno čak će i da se smanje", objašnjava Radosavljević.

On ističe da je upravo posmatranje ponašanja domaćinstava i privrede postalo osnova za izradu makroekonomskih modela.

Radosavljević objašnjava da savremeni makroekonomski modeli sve više uzimaju u obzir ponašanje građana i privrede, a ne samo odluke državnih institucija.

Goran Radosavljević, profesor FEFA fakulteta Foto: Insajder

"Ranije je bilo jednostavno: kažete da će inflacija ići u jednom pravcu, BDP u drugom i to je to - imate neki model. Danas se to menja. Ljudi postaju pismeniji, imaju sve više informacija o tome šta se dešava na tržištu i ne možete lako da ih prevarite", kaže Radosavljević.

Vreme: 21.10.2026 05:00

Medij: insajder.net

Link: <https://insajder.net teme/od-teorije-nobelovaca-do-dzeka-potrosaca-mogu-li-se-istrazivanja-poznatih->

Autori: Rajko Martinović

Teme: autoputevi, magistrale

Naslov: Od teorije nobelovaca do džepa potrošača: Mogu li se istraživanja poznatih naučnika primeniti na ekonomiju Srbije?

On ističe da su dobitnici Nobelove nagrade matematički dokazali da reakcije domaćinstava i privrede mogu imati veći uticaj na makroekonomske pokazatelje nego same odluke centralnih vlasti.

Navike i očekivanja građana mogu da ograniče efekte državnih mera

Ako pogledamo aktuelne mere države, poput jednokratne novčane pomoći građanima ili subvencija stranim investitorima, otvara se pitanje da li je reč o održivoj ekonomskoj politici ili o potezima koji pre svega imaju kratkoročan politički efekat.

Radosavljević navodi da se uprkos porukama vlasti o ekonomskoj stabilnosti, smanjenje stranih direktnih investicija može posmatrati kao pokazatelj da investitori drugačije procenjuju poslovno okruženje u Srbiji.

"Vlast već godinama govori o stabilnosti, ali su strane kompanije prepoznale da se ovde ipak nešto loše dešava, a strane direktne investicije su u prethodnih nekoliko godina drastično pale. To je baš dobar primer. Džaba propagirate subvencije, koje su među najvećima u Evropi, i pričate o stabilnosti ako privreda to više ne prepozna na taj način", kaže Radosavljević.

Radosavljević ocenjuje da je odnos građana prema ekonomskoj politici složeniji, ali da njihove navike i očekivanja mogu da ograniče efekte državnih mera.

"Što se tiče stanovništva, tu je situacija možda malo drugačija. Deo stanovništva uvek poveruje u različitu propagandu, ali je zanimljivo da se u Srbiji prethodnih decenija dosta radilo na dinarizaciji privrede, odnosno kreditnog portfolija. Kurs je stabilan, ili relativno stabilan, već dugo vremena, a stanovništvo i dalje voli da štedi i troši u evrima. To pokazuje da, bez obzira na mere koje donosite, morate da pratite ponašanje stanovništva, jer u suprotnom te mere neće uroditi plodom", kaže Radosavljević.

Navodi da se i u Srbiji prilikom kreiranja ekonomskih prognoza prate očekivanja građana i privrede, kao i njihova reakcija na ekonomske mere.

"Znam da Narodna banka Srbije prilikom prognoza inflacije i kretanja kursa koristi slične modele i prati očekivanja. Izveštaj o inflaciji koji NBS objavljuje, u suštini, pokazuje i kakva su očekivanja privrede. Privredna komora Srbije takođe izrađuje konjunktorni barometar. Dakle, prati se kako na mikro nivou reaguju domaćinstva i privreda", kaže Radosavljević.

Jednokratna pomoć kratkoročno podstiče potrošnju, ali ne doprinosi trajnom rastu standarda

Ocenjuje da jednokratna novčana pomoć građanima može kratkoročno da podstakne potrošnju, ali da ne doprinosi trajnom rastu životnog standarda ukoliko nije praćena rastom produktivnosti. Posebno problematičnim smatra njeno dodeljivanje u vreme predizbornih kampanja.

"Potrošnju možete kratkoročno da podstaknete nekim subvencijama, ali ne možete to da radite večno. To bi onda bio perpetuum mobile, a to još niko nije izmislio, jer taj novac na kraju dana odnekud mora da dođe. Pokazalo se i u Evropi, a naročito kod nas, da sam rast plata ne može pozitivno da utiče na rast životnog standarda ako nema rasta produktivnosti. To je u ekonomiji mnogo puta dokazano", kaže Radosavljević.

On ističe da jednokratna pomoć ne menja suštinski kvalitet života građana koji je dobijaju, već može da ih učini zavisnim od takvih davanja.

Foto: Unsplash Tanja Tepavac

"Jednokratnih pomoći kod nas je bilo mnogo od 2020. godine do danas, ali one u suštini neće promeniti kvalitet života onoga ko ih je dobio, već će ga samo učiniti zavisnim od toga. Tako da je jednokratna pomoć kod nas, naročito u vreme kampanje, uvek populizam", ocenjuje Radosavljević.

Dodaje, međutim, da takva davanja mogu kratkoročno da povećaju potrošnju, jer novac odlazi građanima koji ga uglavnom troše na robu i usluge.

"Država se verovatno nada da će time, pošto novac prvo ide najsiromašnijima, ali i svima pripadne po nešto, kratkoročno podstaći potrošnju. I to je verovatno tačno. Međutim, srpska ekonomija je veoma zavisna od uvoza, tako da se na kraju veći deo te potrošnje prelijeva u inostranstvo", zaključuje Radosavljević.

Dražković: Reakcije građana i privrede utiču na kreiranje mera ekonomske politike

Ekonomista dr Božo Drašković u razgovoru za Insajder objašnjava da su očekivanja građana i privrede odavno prepoznata u ekonomskoj nauci kao važan faktor koji utiče na ponašanje potrošača, preduzeća i investitora.

"Poznato je u ekonomskoj teoriji da psihološki uticaji, odnosno očekivanja, utiču na ponašanje pojedinaca, ali i preduzeća, njihovih menadžera i vlasnika. To se, između ostalog, odnosi na inflatorna očekivanja. Kada očekuju rast cena, građani i preduzeća nastoje da se zaštite od tih uticaja, odnosno da

Vreme: 21.10.2026 05:00

Medij: insajder.net

Link: <https://insajder.net teme/od-teorije-nobelovaca-do-dzeka-potrosaca-mogu-li-se-istrazivanja-poznatih>

Autori: Rajko Martinović

Teme: autoputevi, magistrale

Naslov: Od teorije nobelovaca do džeka potrošača: Mogu li se istraživanja poznatih naučnika primeniti na ekonomiju Srbije?

ublaže njihove posledice po svoju potrošnju ili poslovanje", kaže Drašković.

On ističe da se ekonomska nauka tradicionalno više bavila uticajem mera makroekonomske politike na građane i privredu, dok je manje pažnje posvećivano obrnutom procesu - načinu na koji reakcije pojedinaca i preduzeća utiču na odluke države i centralne banke.

"Do sada se uglavnom istraživao uticaj makroekonomske politike - deviznog kursa, kamatnih stopa, poreza, fiskalne i carinske politike - na ponašanje privrede i stanovništva. Međutim, zanimljivo je i pitanje kako taj povratni efekat utiče na nosioce ekonomske politike, odnosno na vladu i centralnu banku", objašnjava Drašković.

Prema njegovim rečima, prilikom kreiranja ekonomskih mera važno je uzeti u obzir informacije koje dolaze iz realne ekonomije, odnosno način na koji građani i preduzeća reaguju na postojeće okolnosti. Problem, međutim, može da nastane zbog vremenskog raskoraka između donošenja mera i njihovih posledica.

"Postoji vremenski disbalans između donošenja mera ekonomske politike i reakcija na mikroekonomskom nivou. Te reakcije mogu da se ispolje sa zakašnjenjem od tri ili šest meseci, pa čak i godinu dana. Kada se, na primer, poveća porez, mera može da počne da se primenjuje odmah, dok se posledice drugih odluka, poput promena carina ili akciza, mogu ispoljiti sa zadržkom, između ostalog i kroz inflatorne pritiske", navodi Drašković.

Ekonomista Božo Drašković, foto: Insajder

Zato je, kako ističe, važno razumeti odnos između opšteg nivoa ekonomske politike i pojedinačnih reakcija građana i privrede, ali i način na koji te reakcije povratno utiču na kreiranje novih mera.

"Zanimljivo je istraživati kako pojedinačne reakcije građana, domaćinstava, zaposlenih, poljoprivrednika i preduzeća - od malih preduzetnika do velikih kompanija - utiču na kreiranje opšte ekonomske politike. Taj obrnuti tok, odnosno uticaj pojedinačnog na opšte, nije bio toliko detaljno proučavan kao uticaj opšteg na pojedinačno", zaključuje Drašković.

Međutim, da bi reakcije građana i privrede zaista uticale na kreiranje ekonomske politike, neophodno je da se odluke donose na osnovu pouzdanih podataka, istraživanja i procena njihovih mogućih posledica.

Sagovornik Insajdera smatra da upravo takav pristup nedostaje Srbiji. Ocenjuje da se ekonomske mere često donose bez dovoljno transparentnih analiza i dugoročnog planiranja, a kao primere navodi izgradnju putne infrastrukture, Nacionalnog stadiona i jednokratnu novčanu pomoć građanima.

"Srbija je atipičan slučaj u odnosu na ono o čemu sam govorio. Mere ekonomske politike donose se na osnovu ad hoc procena glavnog igrača, u ovom slučaju Aleksandra Vučića. On izađe i objasni nam sve, ali ne znamo na osnovu kojih istraživanja i merenja donosi odluke, jer to nikada nije saopštio. Prema načinu na koji se te mere donose, čini se da nema prethodnih istraživanja niti analize njihovih mogućih efekata", kaže Drašković.

Kao primer navodi izgradnju [autoputeva](#), za koju, kako ističe, prethodno treba analizirati troškove i dugoročne razvojne efekte.

"Izgradnja [autoputeva](#) nije komercijalna delatnost u užem smislu, jer ima dugoročnu razvojnu dimenziju. Ali i ti efekti moraju prethodno da se analiziraju i predstavljaju javnosti. Mi, međutim, nemamo uvid u studije na osnovu kojih su takve odluke donošene. Kada se cena izgradnje neke deonice tokom tri ili četiri godine utrostruči ili učetvorostruči, to govori o problemima u planiranju, dinamici realizacije i odgovornosti", ocenjuje Drašković, koji sličnu primedbu iznosi i u vezi sa Nacionalnim stadionom.

"Poklanjanje novca nije mera ekonomske politike, ono što imamo pred izbore je kupovina glasova"

Drašković kritikuje i jednokratnu novčanu pomoć građanima, naročito kada se isplaćuje pred izbore, ocenjujući da takve mere ne rešavaju dugoročne ekonomske i socijalne probleme.

"Poklanjanje novca nije mera ekonomske politike. Ono što imamo pred izbore jeste kupovina glasova. To je način da se glasačko telo pridobije porukom: 'Vidite koliko sam dobar prema vama', kao da se daje sopstveni novac. Međutim, to je novac društva - ili se država zadužila da bi ga podelila ili je sredstva preusmerila iz drugih namena. To nije rešavanje ekonomskih i socijalnih problema, već mera podmićivanja", kaže Drašković.

Smatra da bi država, umesto toga, trebalo da usmerava novac onima kojima je najpotrebniji.

"Morate da imate razumnu ekonomsku politiku, a nje nije bilo ni za vreme Vučića, ali ni pre njega, s tim što prethodna vlast nije toliko podmićivala, već je slala propagandne poruke. Ova vlast radi i jedno i drugo. Umesto da vodi razumnu ekonomsku i socijalnu politiku, deli novac svima. Zašto bi 6.000 dinara dobio neko ko ima korektna primanja, isto kao i onaj ko živi od 25.000 ili 30.000 dinara? Taj novac ne bi trebalo da bude jednokratna pomoć svima, već deo programa podrške ljudima koji su u socijalnoj

Vreme: 21.10.2026 05:00

Medij: insajder.net

Link: <https://insajder.net teme/od-teorije-nobelovaca-do-dzeka-potrosaca-mogu-li-se-istrazivanja-poznatih->

Autori: Rajko Martinović

Teme: autoputevi, magistrale

Naslov: Od teorije nobelovaca do džepa potrošača: Mogu li se istraživanja poznatih naučnika primeniti na ekonomiju Srbije?

oskudici", kaže Drašković.

Evropske novčanice, foto: Ibrahim Boran/unsplash

Smatra i da bi socijalna politika morala da se zasniva na ozbiljnim ekonomskim, sociološkim i demografskim analizama, umesto na jednokratnim odlukama vlasti.

"To podrazumeva studije i ozbiljne, multidisciplinarne analize, ekonomske, sociološke i demografske, na osnovu kojih se donose mere. Ovako se ekonomska politika vodi ad hoc, što je karakteristično za vlast Aleksandra Vučića tokom poslednjih 12, 13 ili 14 godina. Odluke se donose radi veličanja njegove ličnosti, pridobijanja naklonosti građana i njihovog podmićivanja kako bi ostao na vlasti. To je suština vođenja ekonomske politike u Srbiji", ocenjuje Drašković.

On dodaje da takav pristup nije karakterističan samo za aktuelnu vlast, već da su, prema njegovoj oceni, i raniji periodi obeleženi lošim ekonomskim politikama.

"Ne treba zaboraviti ni hiperinflaciju devedesetih godina, niti period posle 2000. godine, kada se sve rasprodavalo kao na buvljaku. To su loše ekonomske politike", zaključuje u razgovoru za Insajder dr Božo Drašković.

